

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Голова науково-методичної ради
Факультету суспільних наук та

міжнародних відносин

 Іван ГОЛОВКО

«30» серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 1.2 Історія та культура України

для здобувачів вищої освіти

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань 29 Міжнародні відносини

спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

спеціалізація _____

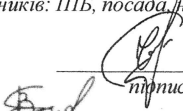
освітня програма «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

рік набору 2024/2025 форма навчання денна термін навчання 3 роки 10 місяців

вид дисципліни обов'язкова

Розробник: Олександр Олексійович Чепурко, доцент кафедри історії України, к. іст. н., доц.
вказати розробників: ПІБ, посада, науковий ступінь, вчене звання

Погоджено гарант ОП

(підпис)

Іван ГОЛОВКО
(ім'я та прізвище)

Робоча програма схвалена на засіданні кафедри історії України _____

Протокол від «20» червня 2024 року № 12

Ухвалено на засіданні науково-методичної ради факультету суспільних наук та міжнародних відносин

Протокол від «30» серпня 2024 року №1

Дніпро
2024

Опис навчальної дисципліни

Навчальний рік (роки) викладання дисципліни	Курс	Семестр	Підсумковий контроль				Індивідуальні завдання		Кредитів ECTS	Обсяг роботи студента (години)						
			екзамен	диф.залік	залік	курсова робота	форма	кількість		всього	аудиторні					самостійна робота
											всього аудиторних	лекції	практичні заняття	семінарські заняття	лабораторні заняття	
2024/25	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		2	—	—	2	—	—	—	5	150	64	32	—	32	—	86

1. Мета дисципліни: отримання студентами фундаментальних знань з історії та культури України як основи формування гуманістичного світогляду, активної життєвої позиції, моральних та естетичних якостей майбутніх фахівців. Передбачається комплексне осмислення студентами минулого України на основі опанування фактичного матеріалу; вивчення закономірностей політичних і соціально-економічних процесів, що відбуваються на території країни, суті політичних вчень і формування української нації, проблем і перспектив розвитку української державності.

З огляду на мету дисципліна має наступні завдання:

- показати новітні здобутки історичної науки при викладанні вітчизняної історії;
- визначити основні фактори та показники соціально-економічного та політичного розвитку України в різні історичні періоди;
- визначити роль і місце вітчизняної культури у світовій та європейській культурній спадщині;
- забезпечити реалізацію в навчальному процесі принципів історизму, об'єктивності та системності;
- забезпечити реалізацію в навчальному процесі гуманістичної спрямованості історичної освіти на етапі вищої школи, орієнтованість її на пріоритет загальнолюдських цінностей.

***Вивчення дисципліни забезпечує формування компетентностей
за ОП 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»***

ЗК01. Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України.

ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі і знань про природу і суспільство, та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового образу життя.

ЗК03. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК08. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу

ЗК14. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

СК08. Усвідомлення національних інтересів України на міжнародній арені.

2. Попередні вимоги до опанування навчальної дисципліни.
Студенти мають знати матеріал загальноосвітніх дисциплін «Історія України», «Всесвітня історія» та «Мистецтво» в обсягах шкільного курсу.

Студенти повинні вміти користуватися історико-географічними картами та володіти вміннями середньостатистичного користувача Інтернету: шукати потрібну інформацію, а знайшовши, обробляти і оцінювати знайдене. Студенти повинні мати навички професійного спілкування, включаючи усну

та письмову комунікацію українською мовою, виявляти здатність до самонавчання та продовження професійного розвитку.

3. Результати навчання за дисципліною та їх співвідношення із програмними результатами навчання.

№	Результати навчання за дисципліною	Програмні результати навчання за ОП	Номери тем
1	– знати основні етапи українського державотворення; – знати історично сформовані національні ідеали, демократичні цінності, культуру України; – цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність; – демонструвати знання та вміння професійного дискурсу дотримуючись етики ділового спілкування; – використовувати знання під час роботи за фахом; – володіти основними дефініціями історичної науки, навичками аргументації власної позиції; – спілкуватися в рамках академічної групи обговорюючи проблеми суспільства, наукові проблеми в сфері гуманітаристики;	РН16. Розуміти та відстоювати національні інтереси України у міжнародній діяльності.	1–10
2	– демонструвати вміння знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел; – здійснювати комунікацію за допомогою соціальних мереж; – проявляти організованість, здатність до самонавчання; – вміти представляти та оцінювати власний досвід та аналізувати досвід колег; – користуватися науковою літературою у процесі підготовки до практичних занять;	РН17. Мати навички самостійного визначення освітніх цілей та навчання, пошуку необхідних для їх досягнення освітніх ресурсів.	1–10

4. Структура навчальної дисципліни.

Форма навчання денна

II семестр

№ п/п	Номер і назва теми	Кількість годин				
		лекції	практичні заняття	семінарські/практичні	лабораторні заняття	самостійна робота
1	Тема 1. Матеріальна та духовна культура давніх людей (палеоліт – доба заліза)	2	–	6	–	8
2	Тема 2. Політичний, економічний та культурний розвиток Русі-України та Королівства Руського (Мала Русь)	4	–	4	–	8
3	Тема 3. Українські землі у польсько-литовську добу (XIV – перша половина XVII ст.). Специфіка культури пізнього середньовіччя.	4	–	2	–	10
4	Тема 4. Політичний та соціокультурний розвиток Гетьманщини (середина 17 – 18 ст.)	2	–	0	–	8
5	Тема 5. Український етнос в системних трансформаціях XIX – початку XX ст.	4	–	2	–	8
6	Тема 6. Україна в умовах Першої світової війни та «визвольних змагань»	2	–	4	–	10
7	Тема 7. Протиріччя політико-економічного та соціокультурного розвитку українців у міжвоєнний період (1920-ті – 1930-ті рр.)	4	–	4	–	8
8	Тема 8. Україна у Другій світовій війні (1939 – 1945 рр.).	4	–	4	–	8
9	Тема 9. УРСР в умовах реформування тоталітарної системи та її краху (1945 – 1991 рр.)	2	–	2	–	8
10	Тема 10. Україна періоду незалежності: державотворчі процеси, економічні реформи, розвиток культури	4	–	4	–	10
	ВСЬОГО	32	–	32	–	86

Тематика практичних / семінарських / лабораторних занять

№ Темі	Тематика (назва) практичного / семінарського / лабораторного заняття	Кількість годин	Рекомендована література (№ з переліку)
1	Дослов'янська культурна традиція на українських землях (палеоліт – доба бронзи)	2	Осн.: 1, 3, 9. Дод.: 23. Інф. рес.: 1.
2	Матеріальна та духовна культура давніх народів на українських землях у добу заліза	2	Осн.: 1, 3, 4, 6, 9, 10. Дод.: 23. Інф. рес.: 1.
3	Історія та культура східних слов'ян (дохристиянський період)	2	Осн.: 1, 3, 4, 6, 7, 9, 10. Дод.: 23.

			Інф. рес.: 1, 2, 5.
4	Історія та культура Русі	2	Осн.: 1, 3, 4, 6, 7, 9, 10. Дод.: 9. Інф. рес.: 1, 3, 5.
5	Історія та культура Королівства Руського	2	Осн.: 1, 3, 4, 6, 7, 9, 10. Дод.: 9. Інф. рес.: 1, 3, 5.
6	Люблінська та Берестейська унії: недоліки та переваги. Концепція Русі як третього члена Речі Посполитої.	2	Осн.: 1, 3, 4, 6, 7, 9, 10. Дод.: 9. Інф. рес.: 1, 3–9.
7	Суспільно-політичний розвиток українських земель (XIX – початок XX ст.).	2	Осн.: 1–4, 6– 9, Дод.: 5, 8, 9, 20. Інф. рес.: 1, 3–9.
8	Україна в умовах Першої світової війни та революції	2	Осн.: 1–4, 6– 9, Дод.: 5, 8, 9, 16, 20. Інф. рес.: 1, 3–9.
9	Україна в умовах поглиблення революційного процесу	2	Осн.: 1–9, Дод.: 5, 8, 9, 13, 14, 16, 18, 20. Інф. рес.: 1, 3–9.
10	Суспільно-політичне життя УСРР у період нової економічної політики (1921 – 1928 рр.)	2	Осн.: 1–9, Дод.: 9, 13, 14, 16, 20. Інф. рес.: 1, 3–9.
11	Протиріччя соціально-економічного розвитку Радянської України (1929 – 1939 рр.)	2	Осн.: 1, 3–9, Дод.: 9, 11, 13, 14, 16, 18. Інф. рес.: 1, 3–9.
12	Україна у роки воєнного лихоліття (1939 – 1941 рр.)	2	Осн.: 1, 3–9, Дод.: 9–11, 13, 14, 16, 18, 21, 24. Інф. рес.: 1, 3–9.
13	Україна у роки воєнного лихоліття (1941 – 1945 рр.)	2	Осн.: 1, 3–9, Дод.: 9–11, 13, 15, 17, 21, 24. Інф. рес.: 1, 3–9.
14	Розвиток УРСР в умовах перебудови (1985 – 1991 рр.)	2	Осн.: 1, 3–9, 11. Дод.: 1, 21, 24. Інф. рес.: 1, 3–9.
15	Історія і культура сучасної України	2	Осн.: 2, 5, 11. Дод.: 21, 24. Інф. рес.: 1, 3–9.
16	Революційні події в новітній історії України	2	Осн.: 2, 5, 11. Дод.: 2–4, 6, 7, 12, 19, 21, 22, 24, 25. Інф. рес.: 1, 3– 9.
Всього годин		32	–

Тематика самостійної роботи

№ Теми	Тема самостійної роботи	Кількість годин	Рекомендована література (№ з переліку)
1	Матеріальна та духовна культура давніх народів на українських землях у добу заліза	8	Осн.: 1, 3, 9. Дод.: 23. Інф. рес.: 1.
2	Культура східних слов'ян: від язичництва до християнства.	4	Осн.: 1, 3, 4, 6, 7, 9, 10. Дод.: 23. Інф. рес.: 1, 3, 5
3	Історія та культура Русі	4	Осн.: 1, 3, 4, 6, 7, 9, 10. Дод.: 9. Інф. рес.: 1, 3, 5.
4	«Українські землі у польсько-литовську добу (XIV – перша половина XVII ст.). Специфіка культури пізнього середньовіччя»	10	Осн.: 1, 3, 4, 6, 7, 9, 10. Дод.: 9. Інф. рес.: 1, 3–9
5	«Українські землі та їх політичний та соціокультурний розвиток з середини 17 по 18 ст.»	8	Осн.: 1 – 4, 6 – 9, Дод.: 5, 8, 9, 20. Інф. рес.: 1, 3–9
6	«Українські землі в системних трансформаціях XIX – початку XX ст.»	8	Осн.: 1 – 4, 6 – 9, Дод.: 5, 8, 9, 20. Інф. рес.: 1, 3–9
7	«Україна в умовах Першої світової війни та «визвольних змагань»»	10	Осн.: 1 – 4, 6 – 9, Дод.: 5, 8, 9, 16, 20. Інф. рес.: 1, 3–9.
8	«Протиріччя політико-економічного та соціокультурного розвитку українських земель у міжвоєнний період (1920-ті – 1930-ті роки)»	8	Осн.: 1, 3–9, Дод.: 9, 11, 13, 14, 16, 18. Інф. рес.: 1, 3–9.
9	«Україна у Другій світовій війні (1939 – 1945 роки)»	8	Осн.: 1, 3–9, Дод.: 9–11, 15, 17, 21, 24. Інф. рес.: 1, 3–9.
10	«УРСР в умовах реформування тоталітарної системи та її краху (1945 – 1991 рр.)»	8	Осн.: 1, 3–9, 11. Дод.: 1, 21, 24. Інф. рес.: 1, 3–9.
11	«Україна періоду незалежності: державотворчі процеси, економічні реформи, розвиток культури»	10	Осн.: 2, 5, 11. Дод.: 2–4, 6, 7, 12, 19, 21, 22, 24, 25. Інф. рес.: 1, 3–9.
Всього годин		86	-

5. Схема формування оцінки.

5.1. Шкала відповідності оцінок:

Відмінно / Excellent	Зараховано / Passed	90 – 100
Добре / Good		82 – 89
		75 – 81
		64 – 74
Задовільно / Satisfactory		60 – 63
Незадовільно / Fail	Не зараховано / Fail	0 – 59

5.2. Форми та організація оцінювання:

Поточне оцінювання:

ДЛЯ СЕМЕСТРУ II

Форма оцінювання	Строки проведення оцінювання (тижні викладання)	Максимальна кількість балів
Виступ на семінарі (опитування та дискусія за темою семінару)	1	5
Виступ на семінарі (опитування та дискусія за темою семінару)	2	5
Виступ на семінарі (опитування та дискусія за темою семінару)	3	5
Виступ на семінарі (опитування та дискусія за темою семінару)	4	5
Виступ на семінарі (опитування та дискусія за темою семінару)	5	5
Виступ на семінарі (опитування та дискусія за темою семінару)	6	5
Виступ на семінарі (опитування та дискусія за темою семінару)	7	5
Виступ на семінарі (опитування та дискусія за темою семінару)	8	5
Виступ на семінарі (опитування та дискусія за темою семінару)	9	5
Виступ на семінарі (опитування та дискусія за темою семінару)	10	5
Виступ на семінарі (опитування та дискусія за темою семінару)	11	5
Виступ на семінарі (опитування та дискусія за темою семінару)	12	5

Виступ на семінарі (опитування та дискусія за темою семінару)	13	5
Виступ на семінарі (опитування та дискусія за темою семінару)	14	5
Виступ на семінарі (опитування та дискусія за темою семінару)	15	5
Виступ на семінарі (опитування та дискусія за темою семінару)	16	5
Оцінювання рівня виконання завдань з самостійної роботи (тести)	14	10
Оцінювання рівня виконання завдань з самостійної роботи (тести)	15	10
Максимальна кількість балів за поточне оцінювання		100

Семестровий контроль (2 семестр):

Форма оцінювання	Термін оцінювання (тиждень)	Максимальна кількість балів
Залік	16	100

5.3 Критерії оцінювання:

Критерії оцінювання відповідей на семінарських заняттях
Підсумкові бали відображають роботу на усіх семінарських заняттях, при оцінюванні враховуються:

- обсяг, повнота, правильність та точність відповідей;
- осмислення, систематизованість, обґрунтованість, логічність, послідовність викладу, ступінь самостійності в судженнях, культура мовлення;
- вміння узагальнювати, виокремлювати, порівнювати.

Критерії оцінювання знань здобувачів	
<i>Виступ на семінарі</i>	
Бали	Критерій
5	– повні відповіді на всі запитання; – добре розуміння термінів і трактувань обговорюваної проблеми, уміння визначати найбільш правильні та актуальні; – обґрунтування своєї думки; – аналітичні навички в обговоренні переваг і недоліків кожного із трактувань обговорюваної проблеми; – вміння аналізувати, узагальнювати, порівнювати; – високу старанність і вправність застосування набутих знань; – хороші комунікативні здібності; – дотримання етичних норм під час дискусії.
4	– досить повні відповіді на всі запитання; – орієнтується у термінах і може трактувати обговорювану проблему;

	– неповне обґрунтування своєї думки; – вміння аналізувати, узагальнювати, порівнювати; – достатню старанність і вправність застосування набутих знань; – хороші комунікативні здібності; – дотримання етичних норм під час дискусії.
3	– неповні відповіді на запитання або відповіді лише на деякі запитання; – посереднє розуміння термінів і трактувань обговорюваної проблеми та уміння визначати найбільш правильні та актуальні; – слабку аргументацію своєї думки; – самостійне репродуктивне застосування знань за вказівками викладача; – відсутність достатніх аналітичних навичок щодо обговорення поставленої проблеми; – недостатні комунікативні здібності; – дотримання етичних форм під час дискусії.
2	– відповіді на окремі запитання; – фрагментарність відповідей; – часткове розуміння термінів, ускладнення в обговорюваній проблемі; – слабку аргументацію власної думки; – самостійне репродуктивне застосування знань за вказівками викладача; – старанність і вправність застосування набутих знань; – порушення логіки та послідовності відповіді, недостатню самостійність мислення; – невисокі комунікативні здатності.
1	– неповні відповіді лише на окремі запитання; – часткове розуміння термінів; – відсутність аргументації власної думки; – відсутність здатності до репродуктивного застосування знань; – бар'єри в комунікації.
0	– неспроможність надати відповіді на питання за темою практичного заняття; – відсутність розуміння цілі, задач і змісту теми заняття; – відсутність виконання всіх завдань на практичному занятті.
Тести	
Бали	Критерій
від 0 до 10	Правильна відповідь на завдання = 0,5. Неправильна відповідь = 0. Максимальна кількість запитань у тестах в одному варіанті = 20 Загальна оцінка рахується за наступною формулою оцінювання 0,5 балів X кількість виконаних завдань = 10 балів

6. Методи навчання, інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна:

Методи навчання: у навчальному процесі використовуються інтерактивні методи навчання («мозковий штурм»; кластери / таблиці; круглий стіл / дискусії; метод групової роботи / метод проєктів) та активні методи навчання (презентації; кейс-технології / кейс-метод; проблемні лекції; дидактичні ігри). Лекції супроводжуються демонстрацією презентацій. На семінарських заняттях проводиться дискусійне обговорення проблемних питань.

Інструменти та обладнання: в освітньому процесі використовуються гаджети для роботи з сайтом <http://onlinetribune.info> та електронними матеріалами наданими викладачем в програмі офіс 365, проєктори та ноутбук для демонстрації мультимедійних презентацій на лекційних заняттях.

Програмне забезпечення: Word; PowerPoint; Excel; Access; Google Drive; Google Chrome; Opera; Teams Microsoft; Adobe Acrobat DC.

7. Рекомендована література:

Основна:

1. Бойко О. Історія України: посібник. Київ: Академвидав, 2012. Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000986 (дата звернення 14.09.2022)
2. Грицак Я. Нариси історії України. Київ: Yakaboo Publishing, 2009. Режим доступу: https://chtyvo.org.ua/authors/Hrytsak_Yaroslav/Narys_istorii_Ukrainy/ (дата звернення 14.09.22)
3. Іваненко В., Кривчик Г. Історія та культура України: Навч. посіб. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2016. 206 с.
4. Іваненко В., Кривчик Г. Історія української культури: Навч. посіб. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2010. 98 с.
5. Касьянов Г. Україна 1991–2007: нариси новітньої історії / НАН України, Інститут історії України. Київ: Наш час, 2008. 432 с. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERM=S=0&S21STR=0007391 (дата звернення 17.08.2022)
6. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Київ: Книжковий Клуб «Сімейного Дозвілля», 2016. 496 с.
7. Попович М.В. Нарис історії культури України. Київ: «АртЕк», 1998. Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000576 (дата звернення 14.09.2022)
8. Попович М.В. Червоне століття. Київ: АртЕк, 2005. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0002408 (дата звернення 17.08.2022)
9. Чепурко О., Ковальська-Павелко І., Яценко В. Посібник до вивчення курсу «Історія та культура України»: навч. посіб. для студ. Дніпро: РВВ ДНУ, 2018. 64 с.
10. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. Київ, 1996. Режим доступу: <http://history.franko.lviv.ua> (дата звернення 14.09.2022)
11. 25 років незалежності: нариси історії творення нації та держави. Київ: Ніка-Центр, 2016. Режим доступу: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-521-686-5/978-966-521-686-5.pdf> (дата звернення 17.08.2022)

Додаткова:

1. Алексєєв Ю., Кульчицький С., Слісаренко А. Україна на зламі історичних епох (Державотворчий процес 1985 – 1999 рр.): навч. посіб. Київ: Екс Об, 2000. 296 с.
2. Березовець Т. Анексія: Острів Крим. Хроніки «гібридної війни». Київ: Брайт Стар Паблішинг, 2015. 392 с.
3. Бойко О. Новітня історія України 2014–2019 рр. Київ: Академія, 2020. 160 с.
4. Вторгнення в Україну: хроніка російської агресії. Київ: Брайт Стар Паблішинг, 2016. 240 с.
5. Гай-Нижник П. УНР та ЗУНР: становлення органів влади і національне державотворення (1917–1920 рр.). Київ: ІЦЕК⁰, 2010. 304 с.
6. Гібридна війна Росії проти України після Революції гідності: Монографія. Київ: Ніка-Центр, 2018. 280 с.
7. Головка В. Україна в умовах антитерористичної операції та російської збройної агресії (2014 р.). Укр. іст. журн. 2015. Вип. 3 (522). С. 176–193.
8. Головченко В., Солдатенко В. Українське питання в роки Першої світової війни:

монографія. Київ: Парлам. вид., 2009. 448 с.

9. Кінан Е. Російські історичні міфи. Київ: Критика, 2001. 284 с. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/keenan/keen.htm> (дата звернення 17.08.2022)

10. Війна і міф. Невідома Друга світова війна / За заг. ред. О. Зінченка, В. В'ятровича, М. Майорова. – Харків: «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 272 с.

11. Конквест Р. Жнива скорботи: радянська колективізація і голодомор. Київ: Либідь, 1993. 386 с.

12. Кузьо Т. Війна Путіна проти України. Революція, націоналізм і криміналітет. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2018. 560 с.

13. Кульчицький С. Україна між двома війнами (1921 – 1939 рр.). Київ: Альтернативи, 1999. 336 с.

14. Литвин В. Україна: міжвоєнна доба (1921 – 1938). Київ: Альтернативи, 2003. 512 с.

15. Моргун Ф. Сталінсько-гітлерівський геноцид українського народу. Факти і наслідки; вид. 5-те, переробл. і допов. Полтава: Дивосвіт, 2010. 368 с.

16. Нариси історії української революції 1917 – 1921 років: у 2 кн. гол. ред. кол.: В. Смолій. Київ: Наук. думка, 2012. Кн. 2. 464 с.

17. Пиріг Р. Українська гетьманська держава 1918 року. Історичні нариси. Київ: Ін-т історії України, 2011. 336 с.

18. Революція гідності та агресія Росії проти України: наук.-метод. мат. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Гринченка, 2015. 46 с.

19. Рубльов О., Реєнт О. Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. Київ: Альтернативи, 1999. 320 с.

20. Україна: друга половина ХХ століття. Нариси історії / П. Панченко, М. Плющ, Л. Шевченко [та ін.]; гол. ред. С. Головки. К.: Либідь, 1997. 349 с.

21. Фельштинський Ю., Станчев М. Третя світова: битва за Україну. Київ: Наш Формат, 2015. 456 с.

22. Харарі Ю.Н. Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього. Харків, 2020.

23. Юрчук В. Культурне життя в Україні у повоєнні роки: світло і тіні. Київ: Асоціація «Україна», 1995. 80 с.

24. Якубова Л. «Русский мир» в Україні: на край прірви. Київ: ТОВ «Вид-во КЛІО», 2018. 384 с.

8. Інформаційні ресурси:

1. Освітній сайт onlinetribune.info. Доступно на: <http://onlinetribune.info>

2. Репозиторій ДНУ імені Олеса Гончара. Доступно на: <https://repository.dnu.dp.ua>

3. Інтернет-ресурси Інституту історії України. Доступно на: <http://resource.history.org.ua/> (дата звернення 14.09.2022)

4. «Енциклопедія України в Інтернеті» (The Internet Encyclopedia of Ukraine). Доступно на: www.encyclopediaofukraine.com/ (дата звернення 14.09.2022)

5. ІЗБОРНИК: Історія України IX–XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. Доступно на: litopys.org.ua/ (дата звернення 14.09.2022)

6. Українська енциклопедія. Доступно на: uapedia.com.ua/?cat=3 (дата звернення 14.09.22)

7. Інтернет-ресурси Національної бібліотеки України ім. В.Вернадського. Доступно на: <http://nbuv.gov.ua/> (дата звернення 14.09.2022)

8. «Енциклопедія України в Інтернеті» (The Internet Encyclopedia of Ukraine). Доступно на: www.encyclopediaofukraine.com/ (дата звернення 18.08.2022)

9. Електронна бібліотека «Україніка». Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?C21COM=F&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB> (дата звернення 14.09.22)